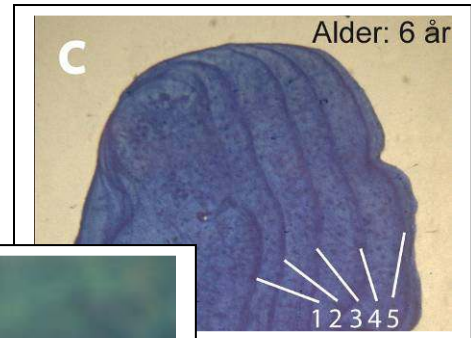




ÅRSRAPPORT 2009 - KRONDYRKÆBER – DJURSLAND

Af
Carsten Riis Olesen
DMU, Kalø,
Aarhus Universitet



ÅRSRAPPORT 2009 - KRONDYRKÆBER – DJURSLAND

Siden september 2008 har Danmarks Miljøundersøgelser, i samarbejde med Danmarks Jægerforbund og Den Regionale Hjortevildtgruppe for Djursland, indsamlet kæber fra kron dyr nedlagt i Syddjurs og Norddjurs Kommuner. Arbejdet støttes af Jagtegnsmidlerne, som administreres af Skov- og Naturstyrelsen, og projektet er anbefalet af Vildtforvaltningsrådet. Undersøgelsen fortsætter over de næste 4 jagtsæsoner, hvilket vil sige til og med jagtsæsonen 2012/13.

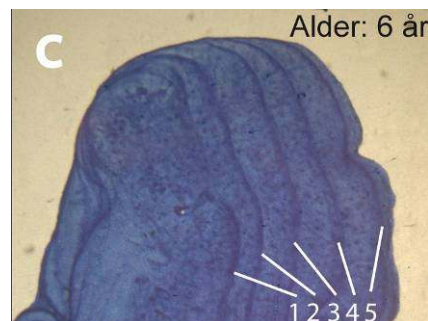
FORMÅL

Formålet med undersøgelsen er, på grundlag af materiale indsendt af jægere:

- 1) at få kendskab til jagtens indflydelse på kronvildtbestandens køns- og aldersfordeling.
- 2) at få kendskab til jagtens indflydelse på overlevelse i forhold til alder og køn.
- 3) at få kendskab til bestandens tilvækst og dermed den mulige afskydning.
- 4) at belyse de langsigtede konsekvenser af den nuværende afskydning samt rammer for bæredygtig, jagtlig forvaltning.

METODE - aldersbestemmelse via tandsnit

Som årringe i et træ aflejres der årligt en kompakt zone af tandcement i roden af et kron dyrs tænder. Når roden af dyrets fortænder snittes i mikroskopisk tynde snit og farves træder disse årslinjer klart frem (Fig. 1). På denne måde kan den nøjagtige alder for dyr, der er 2 år og ældre, fastlægges. Kalve og årscyder kan bedømmes alene ud fra, hvor mange tænder dyret har.



Figur 1: Billedet viser et mikroskopisk tyndt snit af rodspidsen af en fortand. Hvert år aflejres en kompakt zone af tandcement, som fremhæves efter blåfarvning. Da den første linje ses, når dyret er 2 år gammelt, er alderen for det viste dyr 6 år.

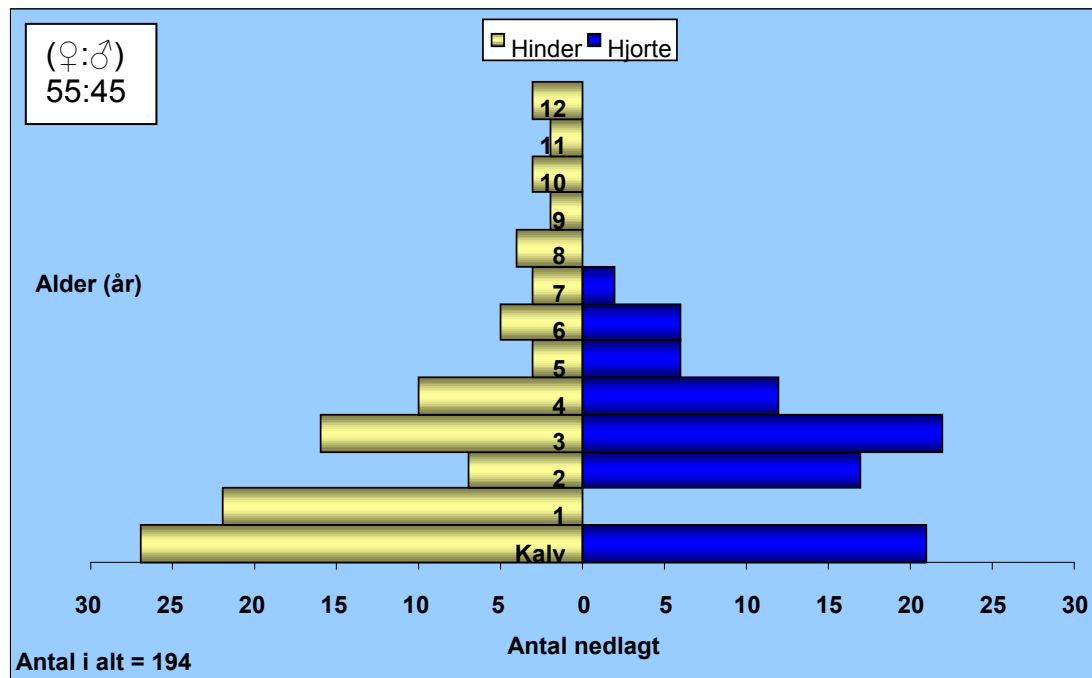
RESULTATER

1) Køns- og aldersfordeling

For den første jagtsæson (2008/09) er der modtaget oplysninger og kæbemateriale fra **194** nedlagte kron dyr. Det samlede antal svarer til knap 50 % af det antal kron dyr, der blev indberettet til den officielle vildtudbyttestatistik som nedlagt på Djursland i jagtsæson 2007/08.

Udbyttets procentvise fordeling mellem de to køn (♀:♂) blev 55:45, altså en overvægt af nedlagte hundyr (Fig. 2).

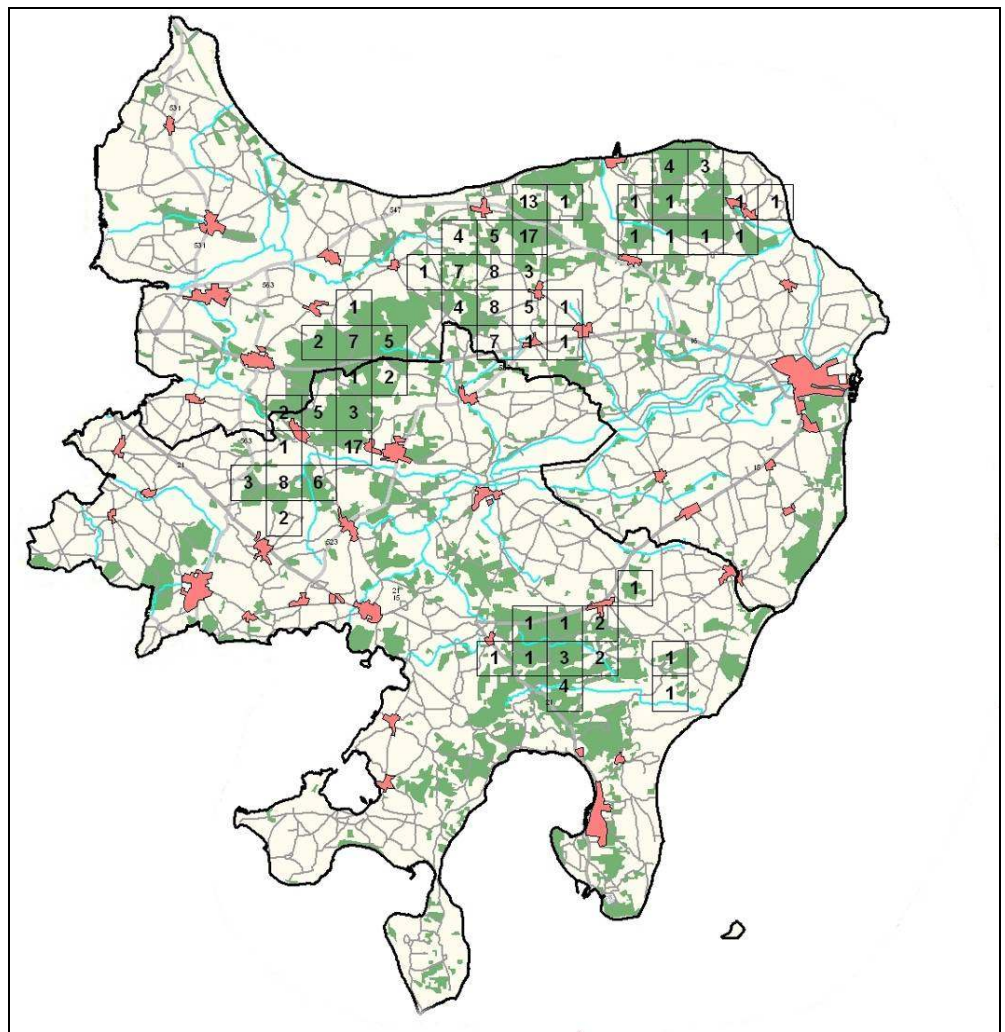
Aldersfordelingen for de to køn var meget forskellig. De ældste hjorte, der blev nedlagt, var 7 år gamle, mens de ældste hinder var 12 år gamle. Udbyttet af hundyr fordeler sig som forventet inden for alle aldersklasser fra kalv til 12 år gammel (2-årige syntes dog noget underrepræsenteret). Aldersfordelingen blandt hjorte er stærkt præget af, at der nedlægges voldsomt mange hjorte med en alder af 2-3 år og ingen med en alder over 7 år. Danske og udenlandske undersøgelser tyder på, at kronhjorte topper med hensyn til gevirudvikling og reproduktionsevne ved en alder fra 10-12 år.



Figur 2: Køns og aldersfordelingen i det indsendte kæbemateriale fra kronvildt på Djursland i jagtsæson 2007/08. Dyrenes nøjagtige alder er fastlagt ved hjælp af tandsnit.

2) Formering

Blandt de voksne hinder på 2 år eller ældre, hvor der var sikre oplysninger om drægtighed (N=39), var 90 % drægtige. Dette høje tal vidner om en god og sund bestand med en fin formeringsevne. På nuværende tidspunkt er materialet endnu for spinkelt til at sige noget om, hvilken andel af smalhinderne der var drægtige. Ifølge udenlandske undersøgelser varierer drægtighedsprocenten blandt smalhinder kraftigt (0-75 %), alt efter fødeforhold. Hvor stor en andel af de mange ungdyr i bestanden, som bliver drægtige, er derfor et vigtigt nøgletal til belysning af bestandens levevilkår.



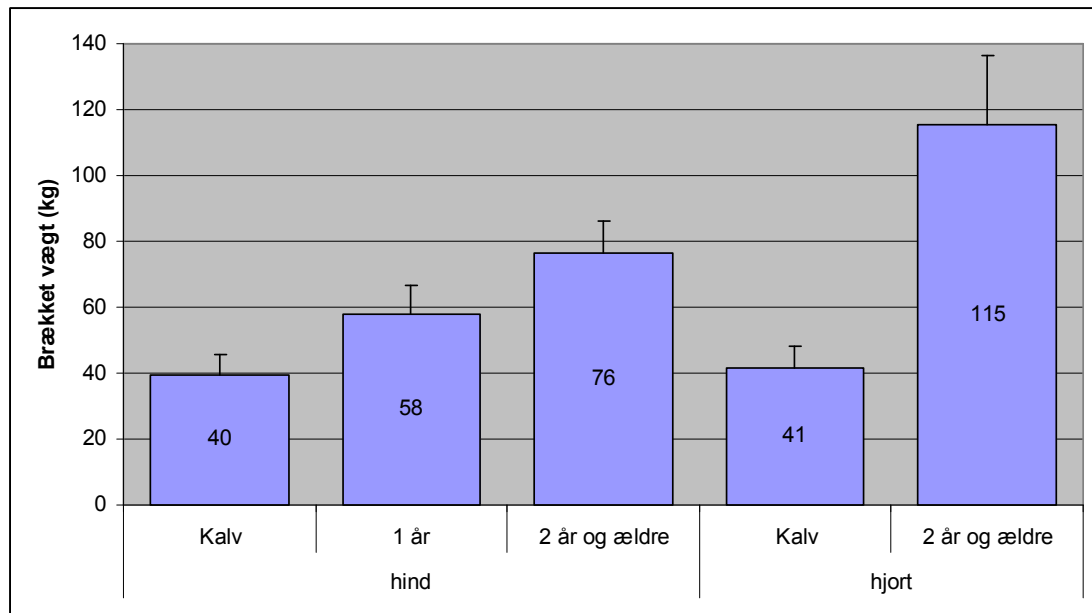
Figur 3: Geografisk fordeling af kronstyr nedlagt på Djursland i jagtsæsonen 2008/09, hvorfra der er indsendt kæber til undersøgelsen. Kvadrater på 2x2 km hvor der er nedlagt kronstyr er vist sammen med antallet af nedlagte dyr. Baggrundskortet angiver skove, veje, vandløb og byer. Ud af 194 indberetninger indeholder 184 oplysninger om hvor kronvildtet er nedlagt. Grafik Lars Haugaard.

3) Hvor nedlægges kronvildtet

Kronvildtet på Djursland blev i jagtsæsonen 2008/09 nedlagt hovedsagligt i eller tæt på større sammenhængende skove (Fig.3). Langt de fleste dyr blev nedlagt i skovbæltet som strækker sig fra Sostrup/Emmedsbo over Mejlgård, Fuglsø, Løvenholm til Fjeld Skov. Knap 10 % blev dog nedlagt i og omkring Skramsø Plantage/Stubbe Sø. Der er ikke angivet dyr nedlagt i Rosenholm Skov eller Sophie Amaliegård Skov. Ca. 2/3 af de indberettede kron dyr blev nedlagt i Norddjurs Kommune og 1/3 i Syddjurs Kommune.

4) Kondition

Kron dyr nedlagt på Djursland har en kropsvægt, som svarer til, eller er lidt bedre end det, som tilsvarende dyr vejer i Oxbølområdet. Kalve vægte på 40-41 kg ligger noget over de 35-40 kg, der normalt opnås hos dyr fra Oksbøl, men det seneste år har kalve vægtene også været stigende her. Med dyrenes alder stiger variationen i vægten, men smalhinder med en gennemsnitsvægt på 58 kg er stadig bedre end et tilsvarende niveau på ca. 55 kg i Oksbølbestanden.

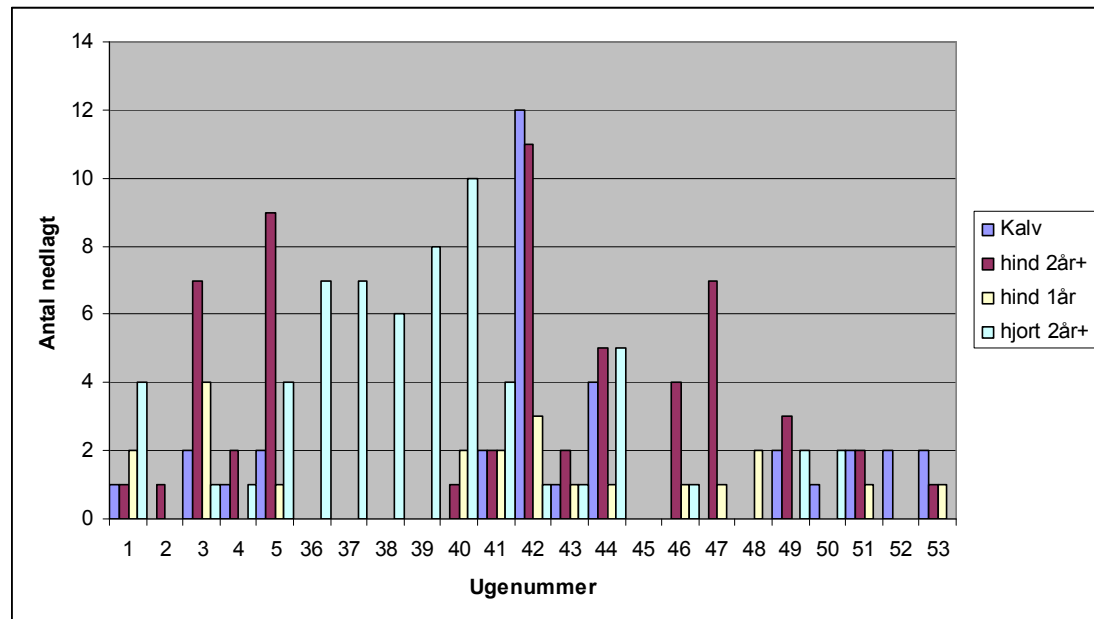


Figur 4: Brækket vægt (gns.) for køns- og aldersklasser af kronvildt nedlagt på Djursland i jagtsæsonen 2008/09. I materialet indgår 157 dyr, der er angivet som vejet nøjagtigt. 1x standard afvigelsen er angivet på toppen af hver søjle.

5) Tidspunkt for nedlæggelse

Over halvdelen af de voksne hinder (32 ud af 58) nedlægges i ugerne 40-47, dvs. i oktober og første halvdel af november måned (Fig. 5). I dette tidsrum er de færreste kalve endnu fravænnnet og nedlægges de ikke sammen med hinden kan deres vækst og overlevelse muligvis være påvirket.

I den sidste del af november og december måned nedlægges meget få krondyr på Djursland, mens januar igen er en populær måned at drive krondyrjagt i.



Figur 5: Tidspunkt for nedlæggelse af krondyr på Djursland i jagtsæsonen 2008/09.

6) Indberetning for jagtsæsonen 2009/10

For at få et så sikkert forvaltningsgrundlag som muligt håber vi, at andelen af indsendte kæber vil blive væsentligt højere i de kommende år.

En fordel for den jæger som deltager er, at der udbetales 100 kr. for hver indleveret kæbe. Beløbet udbetales for alle kæber. Kæber fra kalve er lige så vigtige at få indleveret som kæber fra ældre dyr. Vi ønsker, at det indsendte materiale afspejler den virkelige aldersfordeling i udbyttet af krondyr på Djursland.

Med den årlige afrapportering får alle deltagende jægere et direkte svar på hvor gamle de nedlagte dyr var, samt en god oversigt over bestandens status på Djursland.

Indberetningen for jagtsæsonen 2009/10 kan stadig indsendes via de trykte foldere/registreringsskemaer fra sidste år, som også kan downloades fra hjemmesiden

<http://www.hjortevildtdjursland.dk/index.html>. Kæben skal stadig indsendes sammen med folderen til et af de 4 opsamlingssteder: Danmarks Jægerforbund, Kalø; DMU, Kalø; Djurslands Landboforening eller Hjortevildtregion Djursland.

Som noget nyt vil DMU åbne en ny hjemmeside, hvor du som jæger kan indberette alle oplysninger om dit kronvildt. Efter planen åbnes hjemmesiden www.krondyrkaeber.dk medio oktober 2009.

7) Hvad ønskes indsendt, og hvordan behandler du materialet.

A) Kæber

Først og fremmest ønskes underkæber fra alle nedlagte krondyr indsendt.

Underkæben frigøres fra kraniet hvorefter den ene halvdel afsaves i det tandløse kæbestykke mellem fortænder og kindtænder (Fig.6). På denne måde sikres alle fortænder til aldersbedømmelse, hvis det skulle være nødvendigt. Kæben renses nu så godt som muligt for kød og hænges op til lufttørring. Efter tørring kan den indsendes eller afleveres sammen med registreringsskemaet i en almindelig prøvekonvolut.

Husk at mærke alle kæber individuelt!

Skriv evt. navn og nummer med permanent tusch på den tørre kæbe. Samme navn og nummer angives i oplysningsskemaet (digitalt eller på papir). I Fig.7 er vist, hvordan en afrenset og tørret kæbe ser ud. Det er ikke nødvendigt at afkoge kæberne, men det må gerne gøres, hvis man ønsker det.



Figur 6: Krondyrkæbe som er afsavet korrekt således, at samtlige fortænder følger med den indsendte kæbehalvdel. Da det primært er fortænderne, som anvendes til snitning og aldersbedømmelse, ønskes flest muligt bevaret.



Figur 7: Krondyrkæbe som den ønskes indsendt. Kæben er afrenset for kød og derefter hængt til lufttørring. Det er ikke nødvendigt at koge kæberne, men det er ok, hvis det foretrækkes. Husk at mærke alle kæber individuelt! Skriv evt. navn og nummer med permanent tusch på den tørre kæbe. Samme navn og nummer angives i oplysningsskemaet (digitalt eller på papir).

B) Drægtighed

For at få den nødvendige viden om krondyrenes formeringsevne ønskes hver nedlagt hind undersøgt for, om hun har sat kalv i indeværende sæson (mælk i yveret), og for, om hun er drægtig. Om hinden er drægtig ses først helt tydelighed fra 1. december, hvor livmoderen med det nye foster vil være så stor (10-20 cm), at man ikke kan overse den helt bagerst ved bækkenet. Identifikation og udtagning af livmoderen er vist i Fig. 8 & 9. Så mange fostre som muligt ønskes indsendt til undersøgelse. Livmoderen udtages gerne hel (evt. lukkes fostervandet ud), og hele livmoderen nedfryses i plastpose, som indleveres sammen med kæbematerialet.



Figur 8 : Hinder nedlagt i december og januar ønskes undersøgt for, om de er drægtige. Billedet viser livmoderens størrelse og placering for en drægtig hind, der er nedlagt sidst i november. Hinden åbnes på normal vis, hvorefter mave og tarmsystem trækkes ud af dyrets bughule. På denne måde skabes plads i bækkenregionen, hvor livmoderen vil være umiddelbart synlig (10-20 cm) hos drægtige dyr.



Figur 9: Nærbillede af livmoderen fra en drægtig hind. Livmoderen sidder i bunden af bughulen mod bækkenet, og er her holdt frem for at vise størrelse og placering. Mod dyrets hoved ses tarm- og mavesystem skubbet til side ved brækningen. Livmoderen udtages og lægges i en plastikpose til indfrysning sammen med kæben og registreringsskemaet. Læg venligst skemaet i en ny plastikpose uden om det indfrosne materiale.

*Foto: Carsten Riis Olesen & Ole Knudsen
Grafik: Carsten Riis Olesen & Lars Haugaard.
September 2009.*